

ТЭАРЫТЫЧНЫЯ АСНОВЫ МЕТОДЫКІ ФАРМАВАННЯ ДЫЯЛАГІЧНАЙ ГАВОРКІ У ДЗЯЦЕЙ СТАРЭЙШЫМ ДАШКОЛЬНЫМ ЎЗРОСТУ З АГУЛЬНЫМ НЕДАРАЗВІЦЦЁМ МАЎЛЕННЯ

Веправа Ганна Вячаславаўна БДПУ,
магістр педагагічных навук, Мінск
Навуковы кіраўнік:

к.п.н., дацэнт Драздова Н.В.

У адпаведнасці з артыкулам № 256 Кодэкса аб адукацыі Рэспублікі Беларусь, адным з напрамкаў работы сістэмы спецыяльнай адукацыі з'яўляецца сацыялізацыя асоб з асаблівасцямі псіха-фізічнага развіцця, у тым ліку дзяцей з агульным недаразвіццём маўлення (АНМ). Дзеці з АНМ - адна з найбольш шматлікіх катэгорый асоб з асаблівасцямі псіха-фізічнага развіцця. Пастаянны пошук шляхоў і сродкаў карэкцыі праяў АНМ з'яўляецца адной з актуальных задач лагапедыі. Своечасова пачатая карэкцыйна-педагагічная работа з дзецьмі дашкольнага ўзросту з АНМ прыводзіць да значнай кампенсацыі, спрыяе прафілактыцы цяжкасцяў дзяцей пры навучанні ў школе.

Асноўнай задачай карэкцыйна-развіваючага навучання і выхавання дзяцей з АНМ, на падставе патрабаванняў праграмы для спецыяльных дашкольных устаноў «Выхаванне і навучанне дзяцей з цяжкімі парушэннямі мовы», з'яўляецца развіццё камунікатыўнай кампетэнцыі дзяцей, г.зн. здольнасці ўступаць у зносіны з навакольнымі людзьмі пры дапамозе моўных і нямоўных сродкаў. Сфарміраванасць дадзенай кампетэнцыі гуляе важную ролю ў сацыялізацыі дзяцей з парушэннямі мовы. Праведзены аналіз літаратуры па праблеме даследавання дазваляе адзначыць нязначную колькасць прац па вывучэнні праблемы фарміравання ўменняў задаваць пытанні як асновы развіцця дыялагічным прамовы ў дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту з АНМ (Н.М. Путкова [1], Л.Г. Салаўёва [2], Н.да. Усольцева [3] і інш.). Даследчыкі звяртаюць увагу на несфарміраванасць ў дзяцей з АНМ уменняў ўжывання сацыяльна- камунікатыўных пытанняў, лексічныя замены пыталых слоў, што выклікае цяжкасці ў ходзе размовы. Такім чынам, узнікае неабходнасць у вызначэнні зместу, метадаў і прыёмаў карэкцыйна-педагагічнай работы па фарміраванні ўменняў задаваць пытанні ў розных камунікатыўных сітуацыях, як асновы фарміравання дыялагічным прамовы.

Методыка фарміравання дыялагічным прамовы ў дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту з АНМ будзеца з улікам прынцыпаў:

- сістэмнасці, заснаваная на паданнях аб прамовы як пра складаны функцыянальнай сістэме, структурныя кампаненты, якой знаходзіцца ў цесным узаемадзеянні. У сувязі з гэтым лагапедычная праца мяркуе ўздзеянне на ўсе бакі маўленчай функцыянальнай сістэмы. У прыватнасці, пры фарміраванні дыялагічным прамовы неабходна выпраўляць памылкі лексіка-граматычнай і фанетыка-фанематычнага бакоў гаворкі;

- онтагенетычнага, які вызначае ўлік заканамернасцяў і паслядоўнасці фарміравання розных формаў і функцый гаворкі ў антагенезе. У дачыненні да працы па фарміраванні ўменняў прадукваць пытанні, ўлічваецца паслядоўнасць узнікнення і развіцця пытанняў у гаворкі дзяцей. Так, спачатку з'яўляецца рэпрадуктыўныя пытанні «Хто гэта?» «Што гэта?», Пошукавы «Дзе?», «Куды?», «Адкуль?», Затым праблемны «Чаму?», «Навошта?». Таксама неабходна ўлік паслядоўнасць з'яўленне прапановы ў гаворкі дзяцей (просты Сказы, просты Інтанаванне нераспространённое прапановы, просты Інтанаванне распаўсюджанае прапановы, складаныя прапановы);

- дыферэнцыраваны падыход, які будзецца з улікам этыялогія, механізм, сімптоматыкі, структуры маўленчага парушэнні на падставе узроставай і індывідуальныя асаблівасці дзіцяці. Пры пабудове работы па фарміраванні дыялагічным прамовы, і ў прыватнасці ўменняў задаваць пытанні, у дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту з АНМ варта ўлічваць ўзровень маўленчага развіцця, варыянты АНМ (няўскладанай варыянт ОНР, ускладнены варыянт АНМ, маторная алалія);

- камунікатыўнай накіраванасці ў навучанні, які характарызуе развіццё дыялагічным прамовы, як сродку зносін у дзяцей у розных камунікатыўных сітуацыях. У ходзе карэкцыйных заняткаў неабходна выкарыстоўваць розныя віды ўзаемадзеяння: настаўнік-лагaped - дзіця, настаўнік-лагaped - дзеці, дзіця - дзеці, дзіця - дзіцёнак. Фарміраваць дыялагічным гаворка ў дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту з АНМ варта ў працэсе зносін з дарослымі і аднагодкамі, у актуальнай для іх сацыяльнай сітуацыі развіцця, падчас гульні, як вядучага віду дзейнасці дзяцей дашкольнага ўзросту;

- нагляднасці, сутнасць якога заключаецца не толькі ў выкарыстанні сродкаў нагляднасці, але і ў выкарыстанні паказу маўленчых узораў і спосабаў маўленчага паводзін у ходзе лагапедычнай працы, а таксама мадэляванне маўленчых сітуацый.

- паслядоўнасці, які складаецца ў даступным і паступовым ускладненні маўленчых практыкаванняў. З улікам дадзенага прынцыпу ў рабоце па фарміраванні ўменняў задаваць пытанні, як асновы дыялагічным прамовы неабходна спачатку фармаваць ўмення спалучаныя выкарыстоўваць пытанні сумесна з настаўнікам-лагapedам, затым варта фармаваць ўмення паўтараць пытанні настаўніка-лагapedа, а на завяршальным этапе фармаваць ўмення задаваць пытанні самастойна.

Пры складанні практыкаванняў па фарміраванні ўменняў задаваць пытанні, варта ўлічваць неабходнасць ўскладнення навочнага (прадметныя малюнкi, адносюжетная і многосюжетных карцінкі, адсутнасць глядзельнай апоры, апора на перайманні дзеянняў) і маўленчай матэрыял (простыя і складаныя прапановы). Варта асоба адзначыць неабходнасць вар'іравання відаў і колькасці дапамогі (стымулюючая, эмацыйна-рэгулюе, накіроўвалая, якая арганізуе і навучалая) настаўнікі-лагapedа ў працэсе фарміравання ўменняў задаваць пытанні, з мэтай стымулявання ўзрастання ініцыятыўнай пытальнай прадукцыі дзяцей з ОНР.

З улікам вядучага віду дзейнасці, заняткі праводзяцца ў гульнявой форме і суправаджаюцца выкарыстаннем розных сродкаў поощерения (фішкі, налешкі і іншыя) пры правільным выкананні заданняў. Ацэнку дзейнасці праводзіць не толькі настаўнік-лагапед, але і дзеці пад яго кантролем.

На падставе аналізу псіхалага-педагагічнай літаратуры і з улікам вышэйзгаданых прынцыпаў вызначаны напрамкі работы па фарміраванні дыялагічным прамовы ў дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту з ОНР:

1. Фарміраванне ўменняў адказваць (простыя і складаныя прапановы) на пастаўленыя пытанні (рэпрадуктыўныя, пошукавыя і праблемныя пытанні).

Задачы:

- фарміраваць уменні адказваць на рэпрадуктыўныя пытанні «Што гэта?», «Хто гэта?», «Што робіць?», «Хто і што робіць?», «Што рабілі?», «Што робяць?», «Хто што рабіў? », пытанні патрабуюць выкарыстання ў адказах адмоўнай часціцы « Не »;

- фарміраваць уменні адказваць на пошукавыя пытанні «Дзе?», «Куды?», «Адкуль?», «Як?», «Калі?», «Колькі?», «Які?»;

- фарміраваць уменні адказваць на праблемныя пытанні «Чаму?», «Навошта?».

2. Фарміраванне ўменняў задаваць пытанні.

задачы:

- фарміраваць уменні задаваць пытанні з апорай на нагляднасць (Прадметныя карцінкі, адносюжетныя і многасюжетныя малюнкi), а таксама без глядзельнай апоры;

- фарміраваць уменне выкарыстоўваць лексіка-граматычныя сродкі афармлення прапаноў.

3. Фарміраванне ўменняў свабодна і нязмушана весці дыялогі з дарослымі і аднагодкамі.

задачы:

- фарміраваць уменне свабодна і нязмушана весці дыялогі пры ажыццяўленні сумеснай дзейнасці (у розных сітуацыях зносін, на розныя тэмы, пра факты і з'явы навакольнага рэчаіснасці, на тэмы з асабістага вопыту, з жыцця блізкіх людзей і інш.)

- фарміраваць уменне свабодна і нязмушана весці дыялогі аб тым, што знаходзіцца ў поле зроку (сітуацыйных дыялог), а таксама за яго межамі (внесітуацыйны дыялог).

Прапанаваная методыка знойдзе ўжыванне ў працы настаўнікаў-дэфекталагаў (лагапедаў-настаўнікаў), а таксама іншых спецыялістаў і бацькоў, зацікаўленых у фарміраванні дыялагічным прамовы ў дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту з ОНР.

Літаратура

1. Путкова, Н.М. Фарміраванне пытальных выказванняў у дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту з агульным недаразвіццём гаворкі: дыс. ...

канд. пед. наук: 13.00.03 / Н.М. Путкова; Моск. дзярж. гум. ун-т ім. М.А. Шолахава. - Масква, 2008. - 156 с.

2. Салаўёў, Л.Г. Сюжэтна-ролевая гульня як сродак развіцця вербальнай камунікацыі дзяцей з агульным недаразвіццём гаворкі шостага года жыцця: аўтарэф. дыс. ... канд. пед. наук: 13.00.03 / Л.Г. Салаўёва; Рос. Акад. адукацыі, Ін-т карэкцыйна. педагогікі. - М., 1998. - 22 с.

3. Усольцева, Н.К. Фарміраванне перадумоў дыялагічнага зносін у дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту з агульным недаразвіццём гаворкі: аўтарэф. дыс. ... канд. пед. наук: 13.00.03 / Н.К. Усольцева; Моск. пед. дзярж. ун-т. - Масква, 1996. - 15 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ